

BARBOROS RADVILAITĖS IR ŽYGMANTO AUGUSTO MEILĖS ISTORIJA

Apie slaptas Žygimanto Augusto ir Barbaros vedybas Lietuvos metraštyje

„Karalius Augustas, kai palaidojo savo žmonos karalienės kūną, būdamas jaunas ponas, negalėdamas sulaikyti įgimtos savo aistros moterims, pradėjo mylėti ponią Barborą Radvilaitę [...]. Ir karalius pradėjo pas ją vaikščioti naktimis, tuo tikslu įsirengęs sau praėjimą nuo rūmų iki jos namų.“ Jos broliams paprašius nedaryti seseriai negarbės, karalius kurį laiką liovėsis vaikščiojęs. Vėliau „įgimtos aistros ilgiau nebegalėjo nugalėti ir vis tiek nuėjo pas ją naktį“. Radvilos, sekę karalių, kalbėjo jam: „Maloningas karaliau, neprivalėjai dėl to pas mūsų seserį vaikščioti, o dabar dėl ko atėjai?“ Karalius jiems pasakė: „O ką žinote, galbūt dabartinis mano atsilankymas pas jūsų seserį suteiks jums didelę garbę, šlovę ir naudą?“ Netrukus Radvilos atvedė specialiai paruoštą kleboną, kuris ir sutuokė Žygimantą Augustą su Barbora Radvilaite.

Raimonda Ragauskienė, *Barbora Radvilaitė*, Vilnius: Vaga, 1999, p. 110.

Apie Dubingių pilyje rūsio įgriuvimą Barbaros Radvilaitės laiške Žygimantui Augustui (1547)

Šviesiausiasis Maloningasis Karaliau, pone, pone mano maloningasis! Jūsų Karališkajai Malonybei savo maloningajam ponui nuolankiai dėkoju, kad Jūsų Karališkoji Malonybė mano maloningasis ponas teikėsi man, mažiausiajai savo tarnaitėi, pranešti apie savo sveikatą, Dievo malone šiuo metu gerą. Dėl ko aš, mažiausioji Jūsų Karališkosios Malonybės savo maloningojo pono tarnaitė, labai džiaugiuosi ir prašau Viešpaties Dievo, kad Jūsų Karališkąją Malonybę savo šventąja malone teiktųsi saugoti sveiką ir laimingą. Jūsų Karališkajai Malonybei savo maloningajam ponui už tai daugiau turėčiau dėkoti, už ypatingą Jūsų Karališkosios Malonybės geradarystę, kurią Jūsų Karališkoji Malonybė teikėsi ten būdamas man, mažiausiajai tarnaitėi, rodyti. Tarp visko ypač džiaugiuosi tuo, kad Jūsų Karališkoji Malonybė teikėsi savo maloningame palankume ir maloningoje atmintyje mane, savo tarnaitę, laikyti. Tegul už tai savo šventąja malone Viešpats Dievas atlygins, o aš amžinai Viešpatį Dievą prašysiu Jūsų Karališkajai Malonybei geros sveikatos ir savo patarnavimais Jūsų Karališkajai Malonybei atsidėkosiu [už] tokią didelę malonę. Mielai rašyčiau Jūsų Karališkajai Malonybei daugiau, tačiau dėl baimės, kuri čia mane apniko dėl to rūsio priešais pat mano duris įgriuvimo, Dievas žino, kad daugiau rašyti Jūsų Karališkajai Malonybei negaliu, nes taip nutiko užvakar, o aš šiandien anksti rašiau. O kaip buvo, Jūsų Karališkajai Malonybei parašys ponas pataurininkis su ponu Davaina. Tik tai Jūsų Karališkajai Malonybei pranešu, kad aš Dievo malone esu sveika ir savo amžiną tarnystę pavedu maloningam Jūsų Karališkosios Malonybės savo maloningojo pono palankumui.

Jūsų Karališkosios Malonybės amžina tarnaitė

Barbora Radvilaite

Raimonda Ragauskienė, Aivaras Ragauskas, *Barboros Radvilaitės laišakai Žygimantui Augustui ir kitiems*. Vilnius: Vaga, 2001, p. 176–177.

Apie Barboros Radvilaitės atlydėjimą į Vilnių Žygimanto Augusto laiške Radvilai Rudajam (1548)

Taip mums atrodo, kad be pasiuntinio tavo malonybė dėl visa ko su visais savo tarnautojais vyktumei [lydėdamas] jos karališkąją malonybę [Barborą Radvilaitę į Vilnių]. Slapta ir nežinant, nes taip reikia, kartu su visais tarnautojais dvare pasiliktumei, kaip tavo malonybė ir prieš tai padarei.

Vilniaus žemutinė pilis XIV a. - XIX a. pradžioje: 2002-2004 m. istorinių šaltinių paieškos, [sudarė Raimonda Ragauskienė], Vilnius: Pilių tyrimo centras „Lietuvos pilys“, 2006, p. 383.

Apie Vilniaus Katedros remontą Žygimantas Augustas laiške Radvilai Rudajam (1548)

Nuo pat pradžios buvome palankūs, kad jos malonybė karalienė didžiojoje Šventojo Stanislovo bažnyčioje [Katedroje] šventų mišių klausytųsi, tačiau atsižvelgiame į tai, kad dabar toje bažnyčioje mūrija ir nėra labai saugu ten vaikščioti, arba gali kas nors atsitikti, arba plyta pati nukris, arba kas nors ją ant jos numes. Nerimas dėl saugumo visada turi būti, todėl norime, kad jos karališkoji malonybė geriau Šventos Onos bažnyčioje klausytųsi mišių arba pagaliau, kur jos malonybė panorėtų, o jei vis dėlto bažnyčioje [Katedroje] norėtų būti, tuomet liepkite viršų sustiprinti taip, kad joks įtarimas dėl žalos [karalienei] nekiltų.

Vilniaus žemutinė pilis XIV a. - XIX a. pradžioje: 2002-2004 m. istorinių šaltinių paieškos, [sudarė Raimonda Ragauskienė], Vilnius: Pilių tyrimo centras „Lietuvos pilys“, 2006, p. 271.

Apie karališkosios poros sutiktuves Krokuvoje Barboros Radvilaitės laiške broliui Radvilai Rudajam (1549)

Dauggali pone broli mūsų mielas!

Linkime Jūsų Malonybei ilgiems laikams sveikatos ir visokiausios laimės. Drauge Jūsų Malonybei pranešame, kad mes Dievo ir Jo Karališkosios Malonybės malone [esame] geros sveikatos ir viskas mums einasi pagal mūsų valią Dievo malonėje ir Jo Karališkosios Malonybės malonėje, kurią pilnutinai patyrėme, kokią tik begalėjome. Viešpatie Dieve, duok, kad taip ilgiems laikams. Įvažiuodami į Krokuvą taip pat visų pagarbą ir nuolankumą, kuris mūsų padėčiai priklausė, patyrėme, pradedant žymiausiais luomais, baigiant žemiausiais. Buvo [miesto] tarybos išvažiavimas ir cechų išėjimas su sveikinimais mums, o pilies bažnyčioje pagal seną jų paprotį dvasininkų sveikinimas. Taigi Dievo malone [praėjo] gerai, ramiai ir pagarbiai, Viešpatie Dieve [duok], kad taip iki galo. Dėl Jūsų Malonybės reikalų jau pradėjome rūpintis su Jo Karališkąja Malonybe ir viliamės, kad bus laimingai ir pagal Jūsų Malonybės norą. Dėl ko mes labai stengiamės ir tam mes dar čia Poneckį prie savęs

pasilikome, kad maloningai išsiųstas Jo Karališkosios Malonybės pas Jūsų Malonybę su kuo nors tikru atvažiuotų.

Jūsų Malonybės broliškai meilei pasiskiriame

Rašyta Krokuvoje 1549 metų vasario 18

Jūsų Malonybės sesuo savo ranka

Jos Karališkosios Malonybės asmeniniu paliepimu

Raimonda Ragauskienė, Aivaras Ragauskas, *Barboros Radvilaitės laišakai Žygimantui Augustui ir kitiems*. Vilnius: Vaga, 2001, p. 184-185.

Karališkojo siuvinėtojo Sebaldo Lincko 1549 m. siuvinėtos suknius karalienei Barborai

Pirmiausia, ka dariau velionei karalienei Barborai 1549 metais.

Siuvinėjau suknią iš raudono aksomo, perlais ir auksu liemenį, rankoves ir tris apvadus palei apačią, už ją uždirbau 100 auksinų.

Taip pat suknią iš juodos medžiagos, siuvinėjau perlais liemenį ir rankoves, už ta suknią uždirbau 40 auksinų.

Taip pat siuvinėjau suknią iš juodo aksomo, perlais du apvadus palei apačia, už ją uždirbau 60 auksinų.

Taip pat suknią iš geltonos medžiagos, siuvinėjau septynis apvadus palei apačia, liemenį ir rankoves iš baltos medžiagos, už ją uždirbau 50 auksinų.

Taip pat suknią iš tamsaus aksomo, siuvinėjau šešis apvadus iš lelijų su auksiniais raišteliais, už ją [uždirbau] 40 auksinų.

Taip pat suknią iš balto tabino, siuvinėjau platų apvadą iš lelijų ir žalio aksomo, už ją uždirbau 15 auksinų.

Raimonda Ragauskienė, *Barbora Radvilaitė*, Vilnius: Vaga, 1999, p. 229.

Apie Barboros Radvilaitės negalavimus laiške motinai (1549)

Maloningoji Ponia motina! Dėkoju Jūsų Malonybei, kad Jūsų Malonybė teikeisi savo laišku mane aplankyti, apie mano sveikatą teikėsi Jūsų Malonybė klausti. O ką man Jūsų Malonybė teikėsi rašyti, jog Jūsų Malonybei praneščiau, kaip mano pilvas, šiuo metu Jūsų Malonybei negaliu nieko tikresnio pranešti, nes dabar ketinu pradėti gydytis, tuomet nedelsdama Jūsų Malonybei pranešiu. Mano Ponia motina! Prašau Jūsų Malonybės, kad Jūsų Malonybė nepalaikytų už blogą, jeigu Jūsų Malonybei kas nors tame laiške, kurį tuomet Jūsų Malonybei per Kvileckį pasiuntėme, nepatiko, nes tą laišką ne aš, o pats Jo Karališkoji Malonybė liepė rašyti. Mano Ponia motina! Taip pat Jūsų Malonybei pranešu tai, kad Jo Karališkajai Malonybei čia pranešta, jog neva Grigalius Chodkevičius

Jūsų Malonybės namuose dažnai buvo, o tas jo buvimas Jo Karališkajai Malonybei labai nepatinka. Dėl to aš Jūsų Malonybę prašau, kad Jūsų Malonybė ponui pa-taurininkui teiktumeis patarti ir pasakyti, jog šito pono pas save dažnai nepriimtų, nes tai Jo Karališkajai Malonybei labai nepatinka. O apie šitą poną taip galima pasakyti, kaip kalbama: „Prijaukintas vilkas ir krikštytas rusėnas velniui pritinka“. Baigdama Jūsų Malonybės malonei atsiduodu, prašau, kad Jūsų Malonybė teiktųsi mane mylėti ir maloninga po senovei būti. Baltalų, Jūsų Malonybe, prašau, teikis man jų, Jūsų Malonybe, atsiųsti, nes jų seniai jau neturiu.

Rašyta Krokuvoje ketvirtadienį, savaitė po Dievo Kūno aštuntadienio

[Prierasas]

Miliausioji ponia mamyte. Labai prašau Jūsų Malonybės baltalų, nes jų nė trupučio nebeturiu. O taip pat prašau, kad manęs Jūsų Malonybė teiktųsi nepamiršti, kaip tarnaitės ir dukters.

Jūsų Malonybės dukra ir tarnaitė Barbora Radvilaitė savo ranka

Raimonda Ragauskienė, Aivaras Ragauskas, *Barboros Radvilaitės laišakai Žygimantui Augustui ir kitiems*. Vilnius: Vaga, 2001, p. 201.

Apie Žygimanto Augusto išgyvenimą dėl žmonos ligos (1551)

Karaliaus dvariškio S. Myszkowskio laiškas Radvilai Rudajam, 1551 03 04

Viską, ką man pavadėte prieš Jo Malonybę karalių, viską kuo nuodugniausiai atlikau, tačiau jo Karališkoji Malonybė šiuo metu labai blogai nusiteikęs dėl liūdesio, esant blogai jos Malonybės karalienės sveikatai.

Karaliaus dvariškio M. Trzebuchowskio laiškas Radvilai Rudajam, 1551 03 11

Duos Dievas, kad jos Karališkos Malonybės pasveikimu ponas Dievas pirmiau pasigailės jo Malonybės Karaliaus, kuris yra giliai sukrėstas, po to taip pat ir pačią jos Malonybę Karalienę ir po to visus jų Karališkų Malonybių tarnus bei pavaldinius netrukus iš savo šventos malonės paguos.

Raimonda Ragauskienė, *Barbora Radvilaitė*, Vilnius: Vaga, 1999, p. 182.

Apie Barboros Radvilaitės laidotuves Samuelio Risinskio „Veikalas apie Radvilų giminės kilmę“

[Mirdama Radvilaitė] nieku būdu nesutiko laidotis Krokuvoje ar dėl to, kad kuo širdingiausiai troško amžino poilsio atgulti tėviškės žemėje, ar dėl to, kad nenorėjo palikti priešiškam kraštui saugoti savo kaulų. Vykdydamas mirusiosios valią, karalius [...] paliepė katafalkui vykti iš Krovuvos į Vilnių. Visą šį kelią jis nė per žingsnį nesitraukė nuo karsto, o jį gedėdamas sekė iš paskos. Kai procesijai pasitaikydavo keliauti per kokį kaimą ar miestelį, tai pasukdavo iš kelio ir, nulipęs nuo žirgo, katafalką lydėdavo pėsčiomis, ir jokia liūtis ar kitokia dangaus bjaurastis jo nuo šito sumanymo neatgrasydavo.

Kai pagaliau pasiekė Vilnių, karalius pasirūpino daugybe insignijų papuoštą velionės kūną palaidoti Šv. Stanislovo katedros protėvių koplyčioje.

Tad štai, kaip Lenkijos karalius Žygimantas Augustas ypatinga ištikimybe buvo apgaubęs Barborą gyvą, lygiai taip pat jį su neįtikima pagarba ir keldamas daugelio nuostabą atsisveikino su mirusiaja.

Sigitas Narbutas. *Senosios Lietuvos raštija*, Kaunas: Šviesa, 2006, p. 32, 34.

Barboros Radvilaitės laidotuvių lentelių tekstai

Ant Barboros karsto buvo didelis Renesanso stiliaus kryžius su vainiku iš brangakmenių bei aukso, sidabrine lentele su Vyčio, Erelio bei Radvilų Ragų herbais iš šonų ir įrašu lotynų kalba:

Karalienė Barbora, kuri po šiuo antkapio palaidota, buvo Karaliaus Augusto antroji žmona. Daugeliui daug gero padarė, blogo niekam; niekas negali pasakyti, kad buvo jos įžeistas. Mirė nesubrendusi, pradėjusi trečią dešimtmetį; likimui lemiant, antrą kartą lovą paliko vienišą. Mirė be laiko, bet jeigu ji ir būtų senyvo amžiaus, Augustas kalbėtų, kad mirė be laiko. Karūnuota 1550 m. gruodžio 7 d., mirė 1551 m. gegužės 8 d.

Į patį karstą idėta dar viena sidabrinė lentelė su lotynišku įrašu:

1551 Viešpaties metais. Šviesiausioji Kunigaikštienė Ponia Barbora iš Dievo Malonės Lenkijos karalienė, Lietuvos, Rusijos, Prūsų, Žemaitijos, Mozūrijos ir t.t. Didžioji Kunigaikštienė, kilusi iš Radvilų giminės ir namų, Šviesiausiojo Kunigaikščio iš Dievo Malonės Lenkijos karaliaus, Lietuvos Didžiojo Kunigaikščio ir t.t. Pono Žygimanto Augusto antroji žmona, priešlaikinės mirties paimta savo amžiaus nebaigtais 28-tais metais Krokuvoje gegužės 8 d., čia guli palaidota.

Raimonda Ragauskienė, *Barbora Radvilaitė*, Vilnius: Vaga, 1999, p. 188.